

**Щиро про Гоголя. Інтерв'ю з П. В. Михедом,
професором, керівником Гоголезнавчого центру
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя**

– Із якими здобутками підійшов Гоголезнавчий центр Ніжинського державного університету до святкування ювілею Миколи Гоголя?

– Ми можемо похвалитися завершенням цілої низки цікавих проєктів. Упродовж кількох років ми опрацьовували мемуари, в яких висвітлювались роки перебування Миколи Гоголя в Гімназії вищих наук князя Безбородька. Ми зібрали повний корпус текстів і в підсумку у видавництві "Пушкінський дім" побачила світ антологія матеріалів з детальними коментарями (упорядники і коментатори: Ю. Якубіна і П. Михед). Однак, попри розлогі коментарі, поза увагою залишилось багато аспектів, що стали базою для нового задуму, який умовно можна назвати "Особистість Гоголя". Ми розширили мемуарну літературу про Гоголя, вивчили спогади і про зрілого Гоголя, про останній період його життя. Ми зібрали всі документальні свідчення, що дають уявлення про смаки, вподобання, розмаїті інтереси письменника, починаючи від улюблених страв, манери вдягатися, спілкуватися і завершуючи його ставленням до екзистенційних проблем буття: до Бога і смерті. А все це дає можливість подивитися на характер, психотип Гоголя, надзвичайно оригінальну особистість митця.

В роботі ще один новий проєкт під умовною назвою "День ліцеїста". Ми зацікавилися, чим займалися ліцеїсти протягом дня, як був облаштований їхній звичайний день. Результати цієї роботи, на нашу думку, збагатять розуміння і історії педагогіки того часу. І, нарешті, ми зібрали матеріал до енциклопедії Гімназії вищих наук. Мені здається, вчені Ніжинського вишу могли б підготувати енциклопедію, що містила б історичну інформацію про ті навчальні заклади, початок яким поклала Гімназія вищих наук. Бачу цю енциклопедію у трьох томах: Гімназія і лицей, Історико-філологічний інститут і вищі радянського та пострадянського часу. Але це, зрозуміло, велика робота років на 4–5, яка передбачає зусилля багатьох дослідників, що під силу колективу університету. Колись, можливо, таке питання постане, і наші наступники використають наш матеріал. Йдеться про лексикон гімназії, про поняття і терміни, які функціонували там.

Є ще нереалізовані задуми і рукописи, тобто ненадруковані праці, на які ми чекаємо сміливих видавців. Ми підготували двотомну антологію "Українська гуманітарна думка про Миколу Гоголя" загальним обсягом більше 80 друкованих аркушів. Це відкоментовані найбільш цікаві визначальні праці про Гоголя, створені українськими літературознавцями, істориками, культурологами. Крім Гоголя, до кола наших інтересів входить культурна та історична спадщина Ніжина, про що свідчать книжки "Історія Ніжина", спогади Лазаренка та підготовлена до друку збірка літературних творів та епістолярію Івана і Дмитра Затиркевичів (упорядники і коментатори: П. Михед і І. Стребкова), про яких існує лише одна стаття, але вона належить перу Михайла Грушевського.

– *Назвіть найактуальніші проблеми сучасного гоголезнавства.*

– Кожний час, кожна епоха по-своєму прочитує великих письменників. Зміст і характер цих інтерпретацій утримують явні чи приховані запити нового часу, що ставить перед людиною серйозні питання, відповіді на які заковані в текстах геніальних художників. Лишається тільки вилучити їхній зміст. Якщо додати до цього те, що кожна епоха має свою оптику, то стане зрозумілим процес накопичення інтерпретаційних смислів. Гоголь якось про свій час сказав: "Мир в дороге". І справді, якщо ми придивимось, то побачимо, що і сучасний світ перебуває у стані постійних трансформацій, публіцисти взагалі говорять про велике переселення народів. Інакше кажучи, наш час типологічно споріднений з тим, в якому жив письменник, гоголівські рецепти можуть розрадити і прислужитися у такій ситуації. Якщо говорити про проблеми літературознавчого плану, то для українського гоголезнавства одна з них – це системне вивчення функціонування гоголівських текстів в українській літературі. В цьому плані вже багато зроблено, назву праці Н. Крутікової, Ю. Барабаша, Є. Прохоренко. Інша тема – в Україні знаходиться потужна архівна база, дещо з неї надруковано, але потребує уваги і наукового огляду весь архів родини Гоголів. Сучасний дослідник – людина комфортна, і видрук цих матеріалів прислужився б вивченню спадщини письменника. Переконали, що нових підходів заслуговує тема "Гоголь і західноєвропейська культура", і праці нашого земляка Юрія Джулая наочно демонструють плідність цих пошуків. На цій ниві молодих дослідників чекають цікаві відкриття і нові знахідки.

– *Чи поставлено крапку в одвічній суперечці: "Гоголь – український чи російський письменник?"*

Питання про те, чий же письменник Микола Гоголь – український чи російський, мені здається, вже всіх дещо втомило. На

нього не можна відповісти однозначно, бо воно потребує великої і ґрунтовної розмови. Якось відомий американський дослідник Григорій Грабович, чия магістерська робота була якраз про Гоголя (я підбивав професора Грабовича видати її українською мовою, вона того варта, я уважно її перегортав у Гарварді), сказав примітні слова: великі письменники, як великі святі, – вони в молитвах різних конфесій. Гоголева спадщина належить обом літературам. В останній багатотомній "Історії української літератури" в 3 томі вміщена моя стаття про Гоголя, там і вичерпна, як мені здається на сьогодні, відповідь.

– *Чи не зникає зацікавленість до творчості Гоголя у світовому літературознавстві?*

– Не тільки не зникає, але помітно росте і розширюється. Потужні гоголезнавчі школи сьогодні працюють у Німеччині, США, Японії, ціла когорта, серед них і багато молодих дослідників Гоголевої спадщини в Італії, а гоголезнавець з найвищою цитованістю живе в Ізраїлі, Це Михайло Вайскопф. Ну і, звичайно, багато першокласних російських вчених: Юрій Манн, Ігор Виноградов, Володимир Воропаєв. Останній якийсь жартома кинув: "Нет, Павел, согласись, Гоголю с нами повезло!" Певен, що не тільки з нами.

– *Який Ваш Гоголь?*

– Мій Гоголь – це письменник дивовижного таланту. Ви відкриваєте будь-яку сторінку його творів, починаєте читати і боїтесь одного: якщо не завели будильника, можете запізнитись або на роботу, або на побачення. Він великий письменник і філософ-мисленник, враження таке, що він бачить своїх героїв не в еполетах і мундирах, в інших строях і оточенні, а ніби вони перед ним, як казала одна моя односельчанка, з іншого приводу, "голюсенькими і босюсенькими". Так глибоко і повно він бачить їх, надаючи своїм героям цілісності і об'ємності, а врешті – вражаючої переконливості. До всього, він жив з болем про людину, усвідомлюючи її недосконалість. А мріяв Гоголь про Преображення православного люду на засадах оновленого християнства, апостолом якого він був. І масштабність цієї ідеї не може не викликати і подиву, і захоплення.

Розмову вела Анна Лебедєва